

## СЕКЦІЯ ІХ. РЕЛІГІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ НАРОДІВ СХОДУ

УДК 141

DOI href="https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-78">https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-78

**Борділовська О. А.**

ORCID: 0000-0003-1925-8661

кандидат історичних наук, доктор політичних наук,

провідний науковий співробітник

Національний інститут стратегічних досліджень

м. Київ, Україна

### МОТИВАЦІЙНІ ПОЕЗІЇ МУХАММАДА ІКБАЛА

**Ключові слова:** Мухаммад Ікбал, поезія.

Серед багатьох інших поетів Сходу доктор М. Ікбал відомий передусім широким спектром тематики своїх поетичних творів і найбільш прославився своїми мотиваційними поезіями. Вони містять широке коло світоглядних питань, але майже завжди зосереджені на перемозі добра над злом та позитивному підході до буття. Поезії М. Ікбала, які містять життєві настанови і мотивують до активного шляху, є предметом досліджень автора. У світі мови й літератури урду Ікбал був однією з найважливіших фігур, але його внесок в поезію та релігійно-філософську думку усього мусульманського світу є настільки значним, що в літературній традиції його прийнято називати *Шаїр-е-Машир*, «Поет Сходу».

9 листопада на рівні державного свята в Пакистані відзначають День народження Мухаммада Ікбала (1877–1938 рр.) – філософа, поета і вченого, адвоката-практика, видатного політичного діяча Британської Індії. Цей день є святом для усіх його прихильників у Південній Азії, в Індії зокрема, а також в Ірані та Афганістані, але для пакистанців все ж він має особливе значення. Річ у тім, що саме М. Ікбал стояв у витоків «кідеї Пакистану» – держави мусульман Південної Азії, хоча й не дожив до її втілення в життя.

Його життєвий шлях надихав сучасників і продовжує надихати послідовників на активне й позитивне ставлення до всесвіту, любові до Бога і до ближніх. Тема заклику до соціальних та духовних змін у суспільстві, в першу чергу – серед мусульман субконтиненту, зайняла у його поезії важливе місце. Він жив і творив у Британській Індії, що була колонією, але рух до свободи вже формувався, Ікбал став невідомою частиною

цього руху. М. Ікбал писав свої вірші на урду та фарсі, а публіцистичну прозу – англійською мовою.

Особливим було ставлення Ікбала до Кашміру – землі його предків. Родина поета походить з пандітів Кашміру, брахманів клану Сапру, які прийняли іслам. Згодом, після вторгнення в середині 19 століття сикхів, вони переселилися до Панджабу, де в м. Сіалкот і народився Мухаммад. Закінчив коледж в Сіалкоті, далі вчився у відомому Урядовому коледжі Лахора – одному з найстаріших університетів Індії (тепер в Пакистані). Отримав диплом бакалавра мистецтв з філософії, англійської та арабської мов у 1897 році, а через 2 роки – ступінь магістра у тому ж університеті. Як було прийнято в ті часи, прийняв пропозицію поїхати до Великобританії, де й продовжив освіту в Трінті-коледжі Кембріджського університету, вивчав юриспруденцію. Тоді ж став відданим членом партії Мусульманська Ліга.

Пробув в Європі з 1905 по 1908 рік, окрім Лондона вчився філософії в Мюнхенському університеті Людвіга Максиміліана, познайомився з працями Гьоте, Гейне і Ніцше. Захистив дисертацію на тему «Розвиток меафізики в Персії» у 1908 році та, отримавши ступінь доктора філософії, повернувся до Лахора. І хоча у 1922 році отримав від короля Георга титул «сер» за свою службу, набагато більше його цікавили філософія та поезія. Він рано почав писати вірші і найперше надихався поезіями великих східних майстрів слова – Румі і Гафіза. В Європі ознайомився з творчістю І. Ф. Гьоте (читав його в оригіналі), літературознавці вважають вплив німецького генія відчутним в поезіях Ікбала. Більш того, є в нього вірш «Джалал-е-Гьоте» про бесіду в раю Джалалуддіна Румі і Гьоте, під час якої Гьоте роз'яснює Румі сутність свого твору про доктора Фауста.

М. Ікбал – поет-суфій, тобто відданий Богу і людям служитель Істини, вплив великого поета-містика Дж. Румі на Ікбала був найбільшим, це відчувається майже у всіх поезіях Ікбала, де любов до Бога починається з любові до ближнього. Саме тому так багато в його творах критики Заходу – за матеріалізм, втрату духовності та відхід від віри. У той же час він закликає віруючих не бути пасивними, не тільки просити допомоги в Бога, а спочатку спробувати самостійно подолати виклики і страждання.

*Про допомогу ми Всевишнього благаєм і часто-густо зовсім забуваєм,  
Що перш ніж в Бога щось молить, зусиль докласти самі маєм!*

Творчість М. Ікбала – це спадок усієї східної цивілізації, як би за нього «не боролись» індійці і пакистанці та навіть іранці (адже більшість поезій Ікбала написана на урду та фарсі), а для того щоб ознайомити з нею читача на Заході потрібні переклади його творів. Автор робить спроби такого перекладу українською мовою. В Україні його творчість фактично не досліджена, є лише поодинокі переклади окремих поезій, проте величезна спадщина Мухаммада Ікбала чекає на ґрунтовний аналіз.